

Jeugdmonitor Zeeland: Kinderopvang

Ouders van jonge kinderen

Augustus 2018

Colofon

Ruben De Cuyper
Jolanda van Overbeeke
Esther Spuesens

Dit themarapport is samengesteld door ZB| Planbureau – Jeugdmonitor Zeeland, (mede) in opdracht van de Provincie Zeeland en de dertien Zeeuwse gemeenten.

Meer weten over de analyses, gebruikte bronnen of andere cijfers nodig? Bekijk [hier](#) de verantwoording of kijk op zeeland.databank.nl, thema Jeugd.

Thema's in deze reeks:

- Opgroeien en opvoeden in het gezin
- **Kinderopvang**
- Fysieke leefomgeving
- Gezondheid
- Tijdsbesteding

1. Inleiding

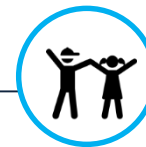
Dit themarapport biedt inzicht in het gebruik van kinderopvang in Zeeland door ouders van jonge kinderen. Het gaat daarbij om formele opvang (zoals het kinderdagverblijf en een gastouder) en informele opvang (zoals een betaalde en onbetaalde oppas). Welke veranderingen zijn opgetreden in gebruik van opvang? Zijn er verschillen tussen werkende en niet-werkende ouders in gebruik van opvang? Wat zijn redenen voor ouders om geen gebruik te maken van opvang? Deze en andere vragen worden hier beantwoord.

Het themarapport maakt onderdeel uit van de Jeugdmonitor Zeeland. De Jeugdmonitor Zeeland wordt jaarlijks uitgevoerd. Elk jaar staat een andere doelgroep centraal. In 2017 waren dit de ouders van 3- en 4-jarigen. De ouders van jonge kinderen zijn toen voor de vijfde keer bevroegd. Tenzij anders vermeld, zijn de figuren in deze rapportage gebaseerd op de cijfers van de Jeugdmonitor Zeeland.

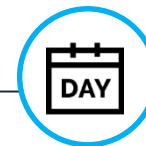
Definitie: In deze rapportage kijken we naar zowel formele als informele vormen van kinderopvang. Onder formele kinderopvang wordt hier opvang verstaan die onder GGD-inspectie staat en waar ouders kinderopvangtoeslag voor krijgen. De peuterspeelzaal wordt in deze rapportage buiten beschouwing gelaten. De peuterspeelzaal is per 1 januari 2018 weliswaar geharmoniseerd met het kinderdagverblijf, maar voorheen was dit nog niet in alle gemeenten het geval. De informele vormen van opvang zijn de oppasvarianten (betaald/onbetaald) en de kinderopvang die buiten alle voorgaande opties vallen, zoals de Belgische basisschool of het medisch kinderdagverblijf.

Kinderopvang

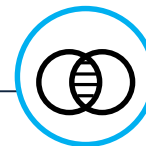
Gebruik

Dagdelen

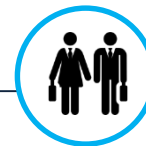
Combinatie van opvang

Redenen geen gebruik

Opvang en werk

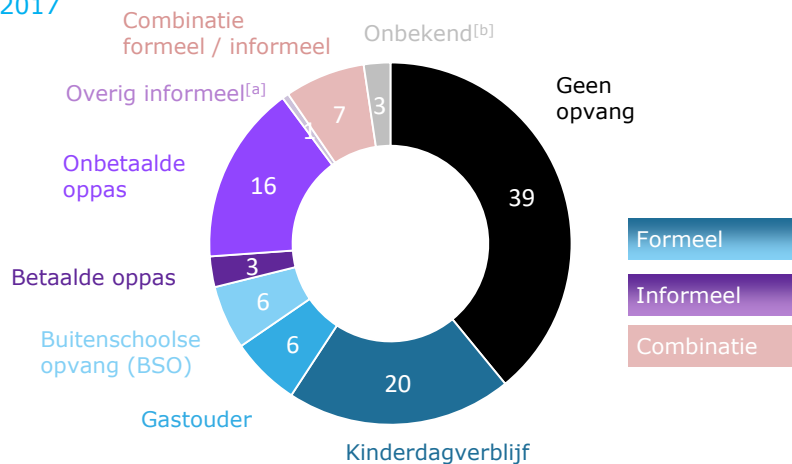
2. Opvang van jonge kinderen

Drie op de vijf ouders met jonge kinderen maken gebruik van kinderopvang.

Het aandeel ouders dat geen gebruikmaakt van kinderopvang fluctueert over de tijd. Wel zien we dat er, in vergelijking met 2005, minder ouders zijn die geen gebruikmaken van kinderopvang (48% tegenover 39%).

Bij 32% van de ouders van jonge kinderen is formele opvang de belangrijkste vorm van opvang in de week; bij 20% van de ouders is informele opvang de belangrijkste vorm van kinderopvang. De vorm van opvang waar kinderen het meeste aantal dagdelen per week naartoe gaan, wordt hier aangeduid als 'belangrijkste vorm van opvang'. Het kinderdagverblijf en de onbetaalde oppas zijn het meest populair onder ouders met jonge kinderen.

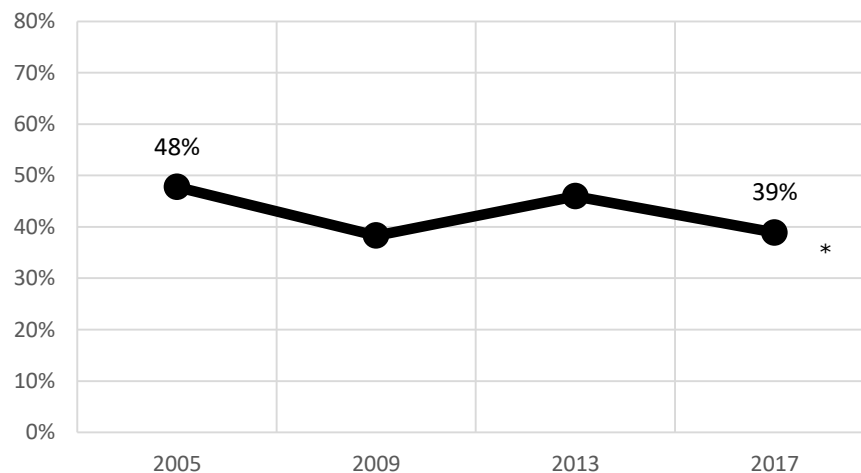
Figuur 2.1: Belangrijkste vorm van opvang waar ouders gebruik van maken; als percentage van alle gezinnen met jonge kinderen in 2017

[a] o.a. medisch kinderdagverblijf en de basisschool in België.

[b] Deze groep ouders geeft aan opvang te gebruiken, maar heeft niet aangegeven welke vorm van opvang het betreft.

Figuur 2.2: Maakt geen gebruik van één of meerdere vormen van kinderopvang; als percentage van alle gezinnen met jonge kinderen

*Percentage in 2017 is significant hoger/lager dan in 2005 ($p < 0,05$)

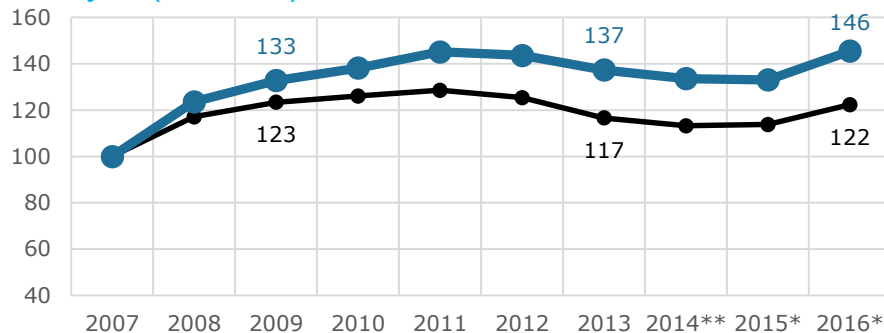
Formele kinderopvang: kinderdagverblijf, gastouder en BSO winnen aan populariteit.

De ontwikkeling in het gebruik van formele kinderopvang in Zeeland volgt grotendeels hetzelfde verloop als in de rest van Nederland. Het gebruik van formele opvang is tussen 2007 en 2011 toegenomen. In die periode was in Zeeland sprake van een sterkere toename in opvanggebruik dan gemiddeld in Nederland. Na 2011 nam het gebruik van kinderopvang af. Sinds het aantrekken van de economie zien we weer een opleving in het formele opvanggebruik (voor zowel Zeeland als de rest van Nederland).

De toenemende populariteit van formele kinderopvang blijkt ook uit de cijfers van de Jeugdmonitor^[a]. Vooral het kinderdagverblijf heeft sinds 2005 aan populariteit gewonnen. Verklaringen voor de toename in het gebruik van de formele opvang zijn een aantrekkelijke economie en veranderingen in de kinderopvangtoeslag.

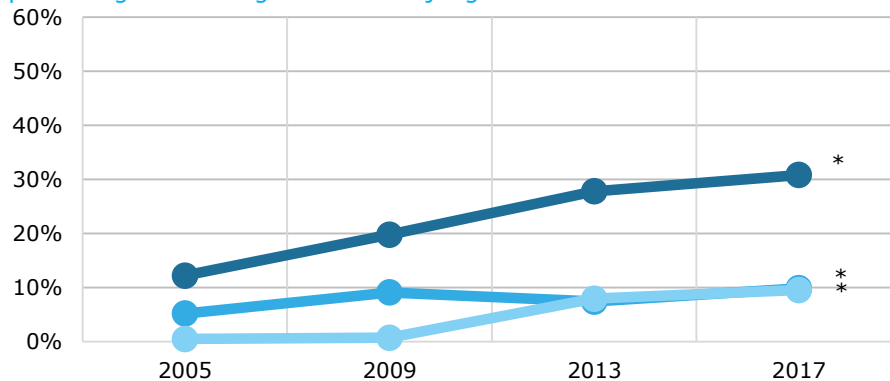
[a] De dip in opvanggebruik na 2011 komt niet duidelijk naar voren in de cijfers van de Jeugdmonitor. Dit lijkt te komen door de jaartallen waarin de Jeugdmonitor is uitgevoerd. Als we de indexcijfers uit figuur 2.3 van de jaren 2009, 2013 en 2016 achter elkaar zetten dan zien we namelijk een toename zoals ook te zien is in figuur 2.4.

Figuur 2.3: ontwikkeling in het gebruik van formele kinderopvang; in indexcijfers (2007=100) voor Zeeland en Nederland

Bron: CBS (Statline, formele kinderopvang). Formele opvang in het kader van de Wet Kinderopvang (WKO) in een bij de gemeente geregistreerd kindercentrum of via een geregistreerd gastouderbureau, voor kinderen tot de basisschoolleeftijd gedurende één of meer dagdelen per week. De peuterspeelzaal valt hier niet onder. **nader voorlopige cijfers; * voorlopige cijfers

Figuur 2.4: gebruik van het kinderdagverblijf, gastouder en BSO als percentage van alle gezinnen met jonge kinderen

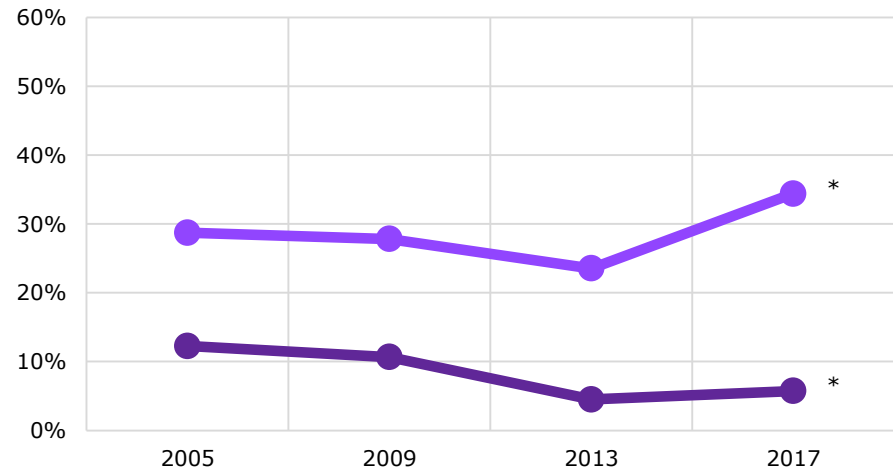
*Percentage in 2017 is significant hoger/lager dan in 2005 ($p < 0,05$)

Informele opvang: gebruik van onbetaalde oppas stijgt, gebruik van betaalde oppas daalt.

Steeds meer ouders van jonge kinderen maken gebruik van een onbetaalde oppas. Momenteel maakt één op de drie gezinnen gebruik van een onbetaalde oppas. De betaalde oppas heeft aan populariteit ingeboet. Zes procent van de gezinnen maakt in 2017 gebruik van een betaalde oppas tegenover 12% in 2005.

Figuur 2.5: gebruik van de **betaalde** en **onbetaalde** oppas; als percentage van alle gezinnen met jonge kinderen

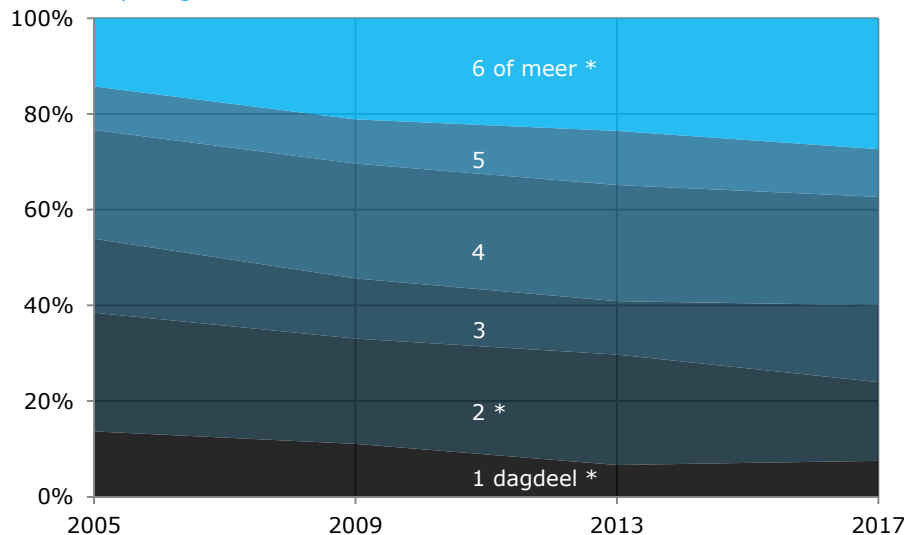
*Percentage in 2017 is significant hoger/lager dan in 2005 ($p < 0,05$)
De ontwikkeling in andere vormen van informele opvang wordt hier niet weergegeven, omdat het aandeel ouders dat hier gebruik van maakt te klein is (<1%)

Het aantal dagdelen dat jonge kinderen worden opgevangen, stijgt.

Een gemiddeld gezin met jonge kinderen maakt in 2017 meer dagdelen gebruik van (een vorm van) kinderopvang dan in 2005. Van de gezinnen die gebruikmaken van kinderopvang gebruikt 27% kinderopvang voor zes dagdelen of meer per week. In 2005 lag dit percentage nog op 14. Het gemiddelde aantal dagdelen dat kinderen naar de kinderopvang gaan is toegenomen van 3,4 in 2005 naar 4,1 in 2017. De meeste kinderen worden momenteel 4 dagdelen per week opgevangen.

Figuur 2.6: totaal aantal dagdelen dat men gebruikt maakt van kinderopvang; als percentage van gezinnen die gebruikmaken van kinderopvang^[a]

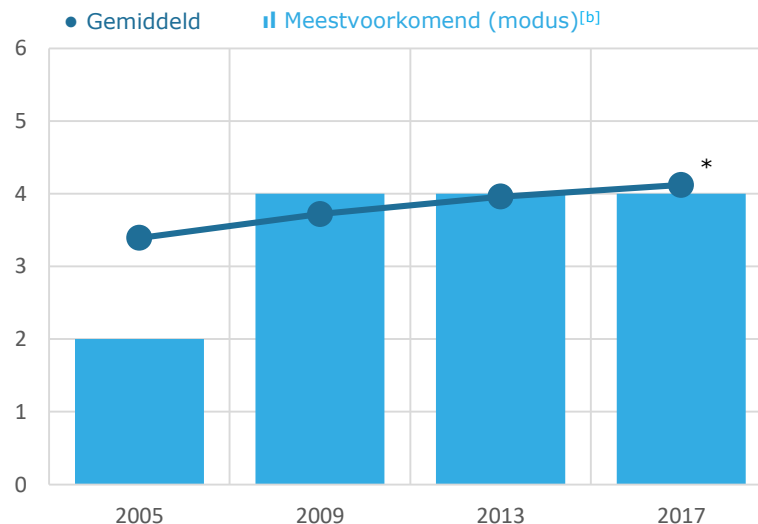

*Percentage in 2017 is significant hoger/lager dan in 2005 ($p < 0,05$)

^[a] Optelsom van het totaal aantal dagdelen per week dat kinderen naar het kinderdagverblijf gaan, de gastouder, buitenschoolse opvang, de betaalde oppas, onbetaalde oppas en overige informele opvang.

^[b] Gemiddeld: som van alle aantallen van dagdelen opvang gedeeld door het totaal aantal kinderen dat naar opvang gaat; meestvoorkomend (modus): aantal dagdelen dat meeste kinderen naar opvang gaat.

Figuur 2.7: gemiddeld en meestvoorkomend aantal dagdelen dat men gebruikt maakt van kinderopvang^[a]

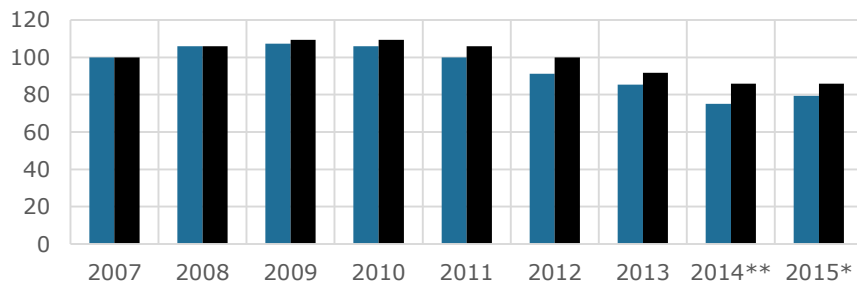

Formele kinderopvang: kinderen gaan minder dagdelen naar het kinderdagverblijf en de gastouder.

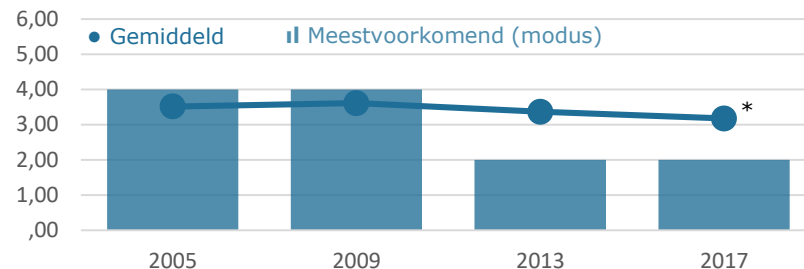
De hoeveelheid tijd dat kinderen naar de formele kinderopvang gaan, is afgenomen. Dit blijkt uit twee tijdreeksen. Allereerst laten CBS-cijfers zien dat het aantal uren dat kinderen op een formeel kinderdagverblijf doorbrengen afneemt. Deze daling zien we zowel voor Zeeland als voor de rest van Nederland. Daarnaast laten de Jeugdmonitorcijfers zien dat het gemiddelde aantal dagdelen dat 3 tot 4-jarige kinderen naar de formele opvang gaan, is afgenomen (het kinderdagverblijf en gastouder) of gelijk is gebleven (de BSO).

Figuur 2.9: ontwikkeling in het gemiddelde aantal uren dat kinderen naar de formele kinderopvang gaan; in indexcijfers (2007=100) voor Zeeland en voor Nederland

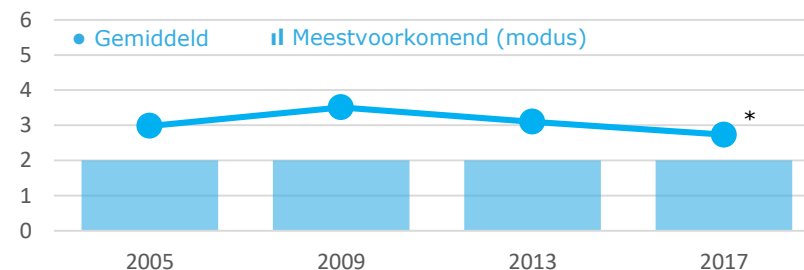

Bron: CBS (Statline, formele kinderopvang). Het gemiddeld aantal kinderopvanguren is het totaal aantal uren op de locatie en het opvangtype gedeeld door het aantal kinderen in die (formele) kinderopvang. **nader voorlopige cijfers; *voorlopige cijfers.

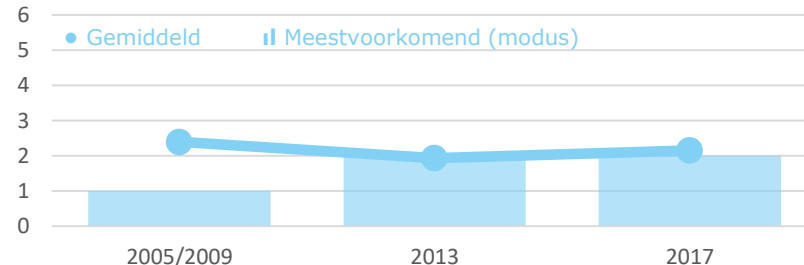
Figuur 2.8: gemiddeld en meestvoorkomend aantal dagdelen dat men gebruikmaakt van...: ...het kinderdagverblijf

...een gastouder

...de BSO^[a]

*Percentage in 2017 is significant hoger/lager dan in 2005 ($p < 0,05$)

[a] BSO-cijfers voor 2005 en 2009 samengenomen in verband met kleine aantallen

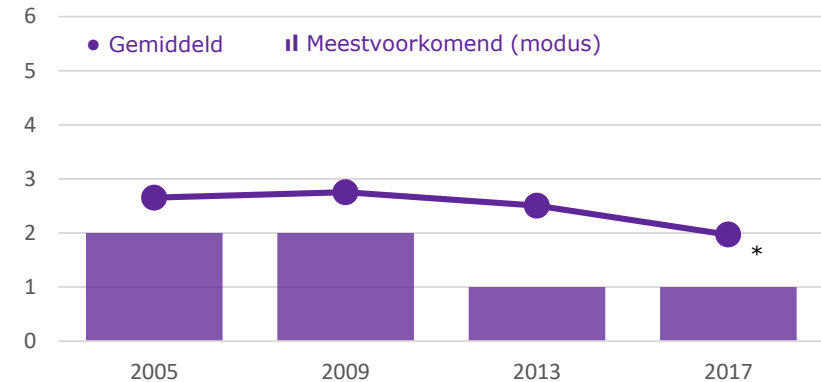

Informele kinderopvang: kinderen gaan evenveel of minder dagdelen naar de oppas.

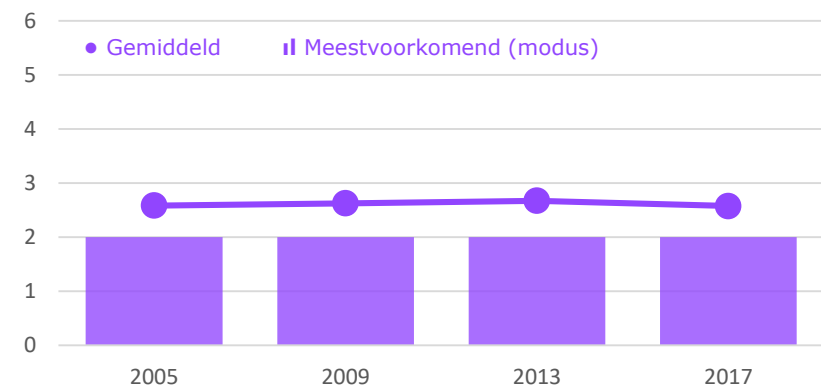
De hoeveelheid tijd dat kinderen naar de betaalde oppas gaan, is afgenomen. De hoeveelheid tijd dat kinderen naar de onbetaalde oppas gaan (oftewel worden opgevangen door familie, vrienden en bureu), is gelijk gebleven.

Kinderen brengen dus minder dagdelen door op de formele kinderopvang en zij brengen ongeveer evenveel of minder dagdelen door bij de informele opvang. Dit lijkt tegenstrijdig met de bevinding dat het *totaal* aantal dagdelen dat kinderen naar de opvang gaan is toegenomen. Een verklaring voor deze schijnbare paradox is het toenemende aantal ouders dat formele en informele opvang combineert.

Figuur 2.10: gemiddeld en meestvoorkomend aantal dagdelen dat men gebruikmaakt van een betaalde oppas

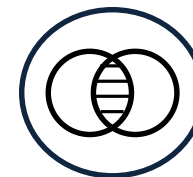

Figuur 2.11: gemiddeld en meestvoorkomend aantal dagdelen dat men gebruikmaakt van een onbetaalde oppas

*Percentage in 2017 is significant hoger/lager dan in 2005 ($p < 0,05$)

Het aantal dagdelen dat kinderen naar andere vormen van informele opvang gaan wordt hier niet weergegeven, omdat het aandeel ouders dat gebruikmaakt van deze vorm van opvang klein is (<1%)

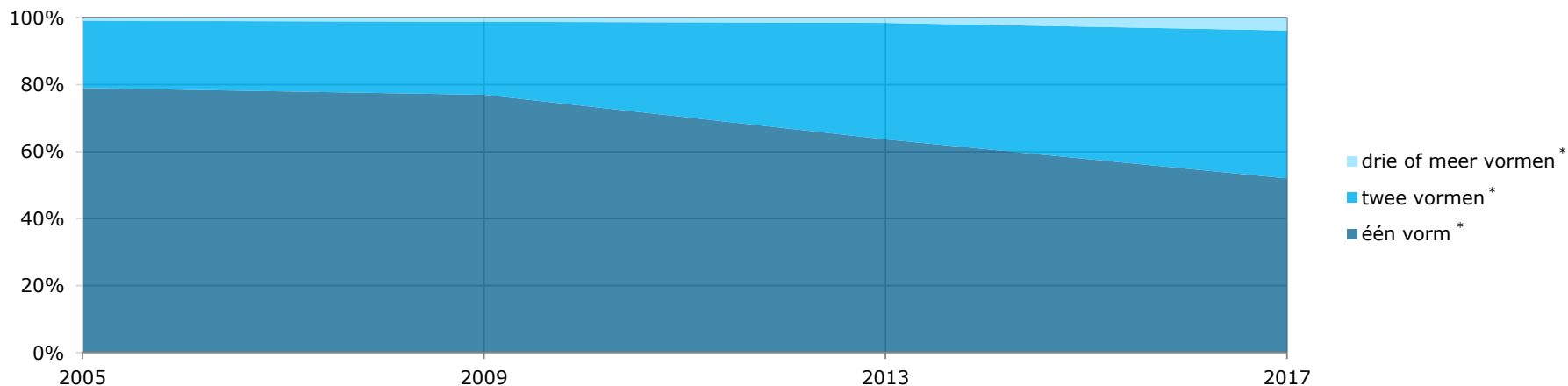

Ouders gebruiken vaker een combinatie aan vormen van kinderopvang.

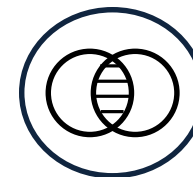
Ouders van nu maken meer gebruik van een combinatie aan opvangvormen. Zo zien we bijvoorbeeld dat ouders in 2017 hun kinderen voor een deel van de week onderbrengen bij een gastouder of het kinderdagverblijf, en een deel van de week onderbrengen bij de onbetaalde oppas (zoals familie, vrienden of bureu). In 2005 maakten ouders vaker gebruik van slechts één vorm van opvang. In zijn algemeenheid zien we daardoor dat jonge kinderen minder tijd bij de afzonderlijke vormen van opvang verblijven, terwijl de *totale* hoeveelheid tijd dat kinderen wekelijks bij de kinderopvang zijn juist is toegenomen.

Van de gezinnen die gebruikmaken van kinderopvang, gebruikte in 2005 20% twee vormen van kinderopvang. In 2017 is dit gestegen tot 44%. Het aandeel gezinnen dat gebruikmaakt van drie of meer vormen van kinderopvang blijft klein (in 2005: 1%; in 2017: 4%).

Figuur 2.12: aantal vormen van kinderopvang dat een gezin met jonge kinderen gebruikt; als percentage van gezinnen die gebruikmaken van kinderopvang

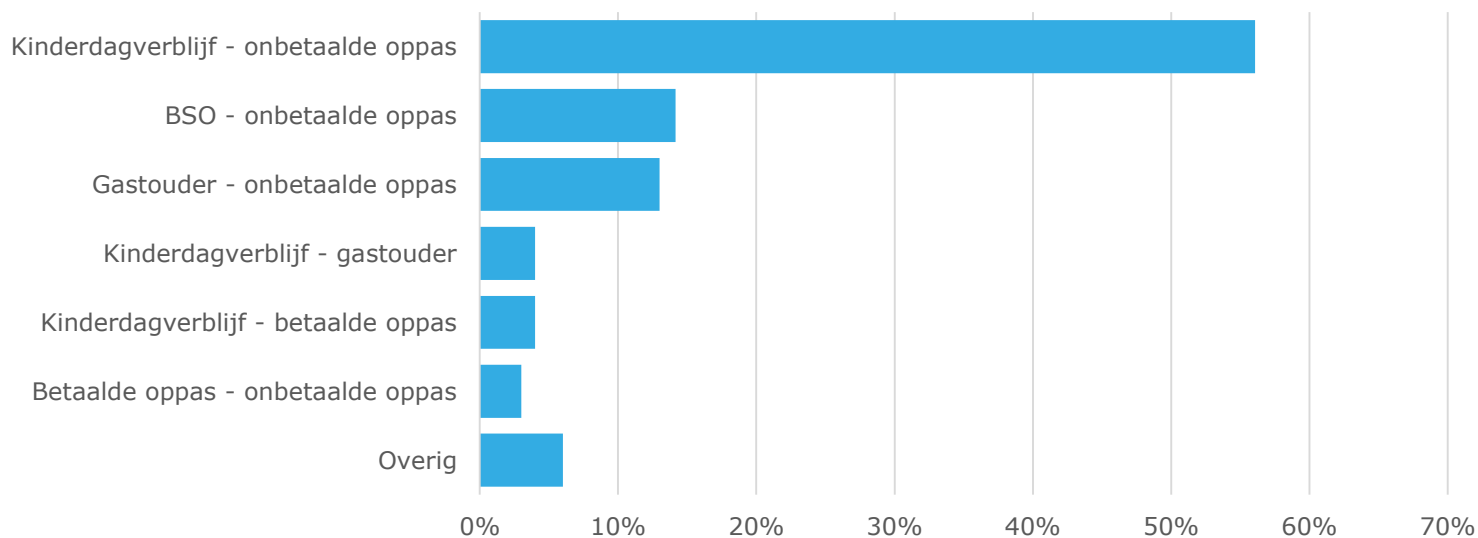
*Percentage in 2017 is significant hoger/lager dan in 2005 ($p < 0,05$)

Kinderdagverblijf vaak gecombineerd met onbetaalde opvang door familie, vrienden en burens.

Hieronder staan de voornaamste combinaties van opvang gepresenteerd die gezinnen met jonge kinderen gebruiken. Opvallend is dat formele opvang veelal wordt gecombineerd met onbetaalde opvang door familie, vrienden en burens.

Figuur 2.13: combinaties van kinderopvang; als percentage van gezinnen die meer dan één vorm van kinderopvang per week gebruiken in 2017

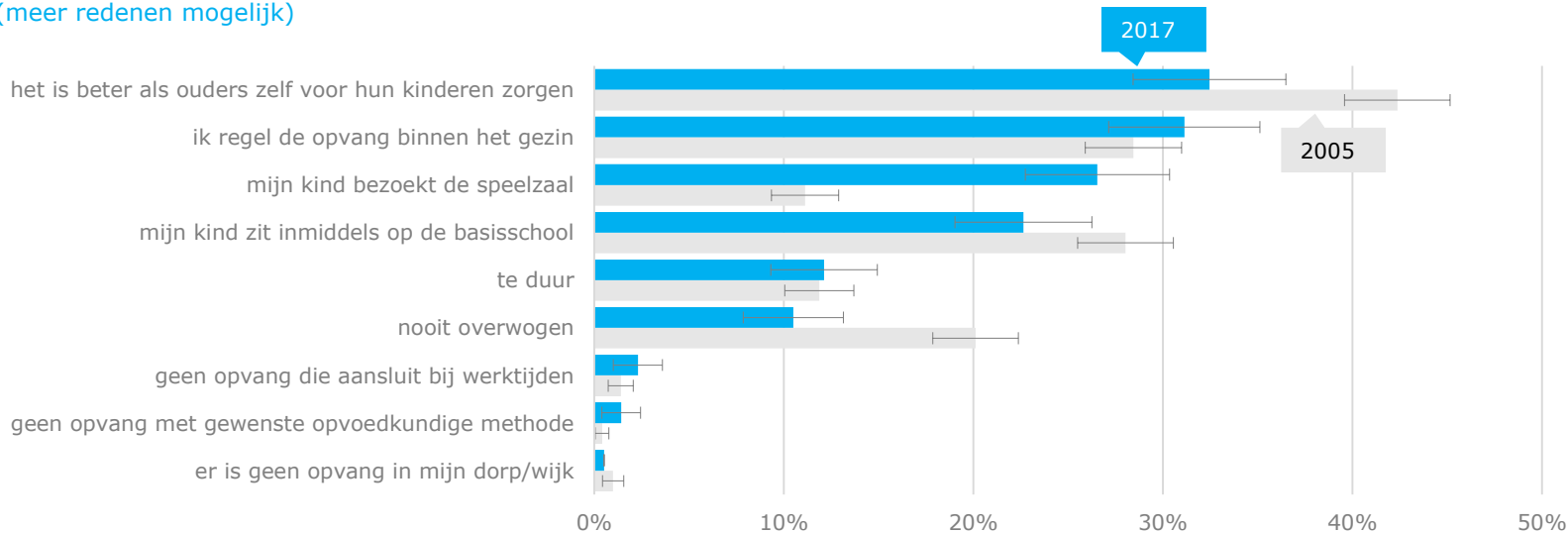

Waarom geen gebruik van opvang?

De drie belangrijkste redenen voor ouders om geen kinderopvang te gebruiken, zijn: het kind bezoekt de peuterspeelzaal, de opvang wordt geregeld binnen het gezin, ouders vinden het beter om zelf voor de kinderen te zorgen. Ten opzichte van 2005 zijn er enkele interessante verschuivingen te zien in redenen. Ten eerste geven *minder* ouders aan dat ze het beter vinden als ouders zelf voor hun kinderen zorgen. Daarnaast geven *minder* ouders aan dat ze kinderopvang nooit hebben overwogen. Verder geven *meer* ouders aan dat hun kind naar de peuterspeelzaal gaat en zij daarom geen behoefte hebben aan opvang.

Eén op de vijf ouders geeft (ook) een andere, niet-gespecificeerde, reden. Het gaat dan vooral om ouders van wie het kind naar een medisch kinderdagverblijf of kinderdagcentrum gaat, ouders die zelf voor de dagelijkse zorg van hun kind zorgen, en ouders die hun kind naar een Belgische school brengen. In totaal maakt ongeveer 4% van de gezinnen met jonge kinderen gebruik van een Belgische basisschool (Bron: Jeugdmonitor Zeeland, 2017).

Figuur 2.14: redenen om geen gebruik (meer) te maken van kinderopvang; als percentage van gezinnen die geen kinderopvang gebruiken (meer redenen mogelijk)

In de figuur zijn de 95%-betrouwbaarheidsmarges weergegeven.

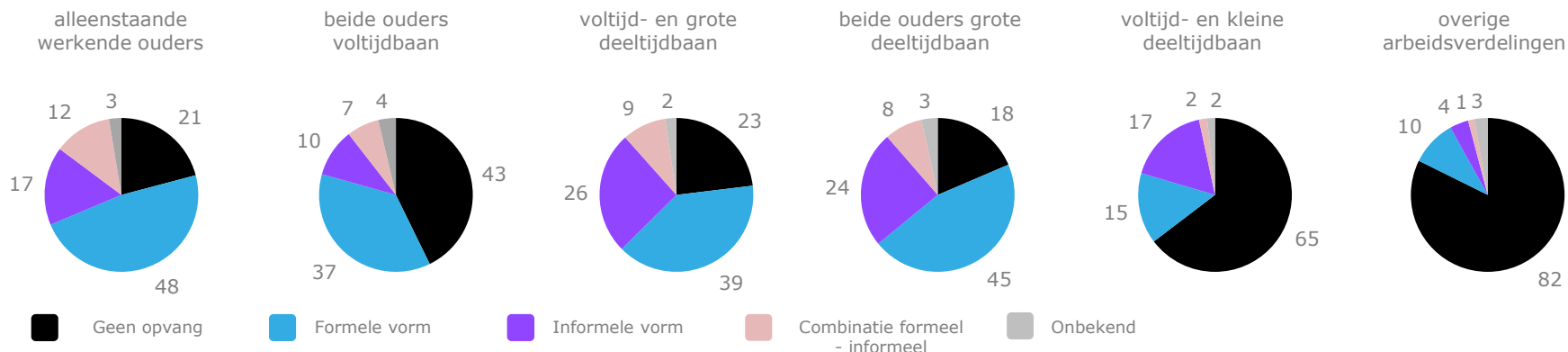
Kinderopvang en arbeidsverdeling binnen het gezin

Het gebruik van kinderopvang verschilt naar arbeidsverdeling binnen het gezin. Logischerwijs vindt opvang meer plaats in gezinnen met twee werkende ouders dan in gezinnen met een ouder die niet werkt of een kleine deeltijdbaan heeft.

Het valt op dat 43% van de gezinnen waarin beide ouders voltijds werken, geen gebruikmaakt van kinderopvang. Deze bevinding komt overeen met resultaten uit landelijk onderzoek. Eerder onderzoek wijst uit dat voltijd werkende ouders vaker in een positie zitten om thuis te werken of werktijden flexibel kunnen vaststellen^[a]. Gezinnen met fulltime werkende ouders zouden daardoor beter in staat zijn om hun betaalde werkzaamheden te combineren met de zorg voor hun kinderen.

Er zijn binnen gezinnen met verschillende arbeidsverdelingen geen noemenswaardige veranderingen tussen 2009 en 2017 als het gaat om opvanggebruik, behalve binnen gezinnen waarin één van de ouders voltijds werkt en de ander een grote deeltijdbaan heeft. Binnen laatstgenoemde gezinnen is het gebruik van informele opvang als belangrijkste vorm van opvang tussen 2009 en 2017 afgenomen.

Figuur 2.15: Belangrijkste vorm van opvang waar ouders gebruik van maken; als percentage van alle gezinnen met jonge kinderen in 2017 ^[b,c]

^[a] Keuzenkamp, S. & Faulk, L. (2006). Voltijds werkende moeders. In: Sociaal en Cultureel Rapport. Den Haag: Sociaal en Cultureel Planbureau.

^[b] bij een voltijd baan werkt een ouder 36 uur of meer per week; bij een grote deeltijd baan is dit maximaal 36 uur per week, maar minimaal 12; bij een kleine deeltijd baan werkt een ouder minder dan 12 uur per week.

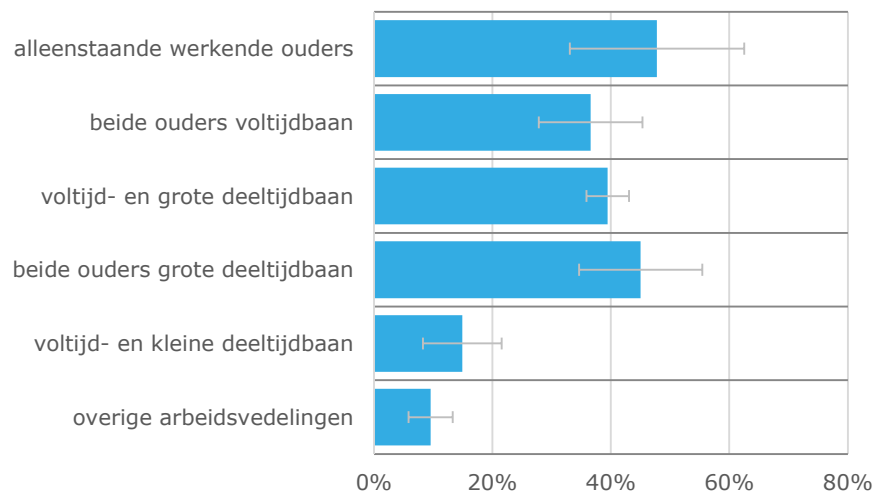
^[c] De groepen zijn groot genoeg (n>30) om de vormen van opvang op te splitsen naar arbeidsverdeling binnen het gezin. Om de opsplitsing te maken zijn de vormen van opvang ingedikt naar vier categorieën. Van links naar rechts is het aandeel gezinnen met de betreffende arbeidsverdeling: 4%, 9%, 55%, 7%, 8% en 18%.

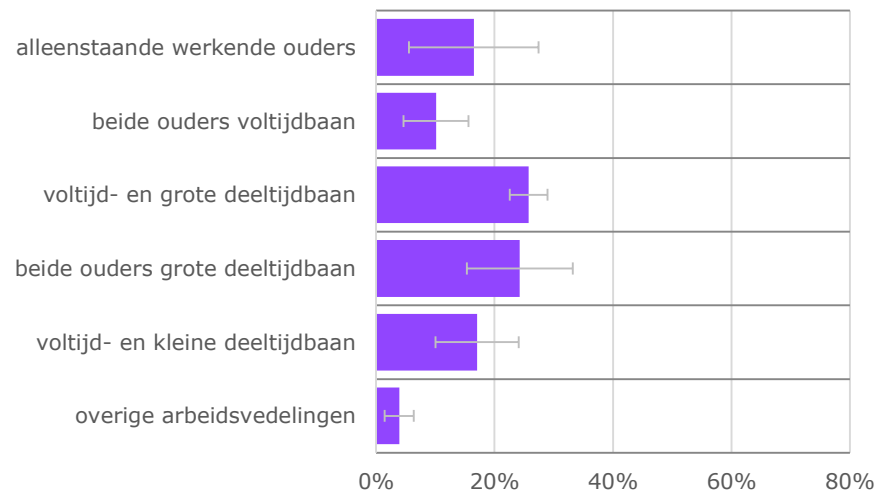
Vooral werkende ouders maken gebruik van formele opvang.

Als we kijken naar de verschillende vormen van opvang dan zien we dat formele kinderopvang vooral populair is onder gezinnen waarin de ouders het grootste deel van de week werken, zoals een gezin met een alleenstaande werkende ouder of een gezin waarin beide ouders een grote deeltijdbaan hebben. De informele opvang is weinig populair in gezinnen waarin beide ouders fulltime werken.

Figuur 2.16: Kinderdagverblijf en/of gastouder is belangrijkste vorm van opvang; als percentage van alle gezinnen die gebruikmaken van kinderopvang ^[a]

Figuur 2.17: Betaalde en/of onbetaalde oppas is belangrijkste vorm van opvang; als percentage van alle gezinnen die gebruikmaken van kinderopvang ^[b]

In deze figuren zijn de 95%-betrouwbaarheidsmarges weergegeven.

4. Conclusies: resumé

In vergelijking met 2005 ...

1

... gebruiken steeds meer ouders een vorm van kinderopvang

- In 2017 gebruiken drie op de vijf gezinnen met jonge kinderen kinderopvang.
- In 2005 maakte één op de twee gezinnen gebruik van kinderopvang.
- Vooral het kinderdagverblijf en de onbetaalde oppas zijn populair onder ouders met jonge kinderen.

2

... worden jonge kinderen meer dagdelen per week opgevangen

- Meer ouders gebruiken een combinatie aan opvang
- Het combineren van opvang maakt dat jonge kinderen minder dagdelen naar de afzonderlijke vormen van opvang gaan, terwijl het totale aantal dagdelen dat kinderen wekelijks worden opgevangen juist is toegenomen.

3

... is vooral de combinatie kinderdagverblijf met onbetaalde opvang populair

- Voorheen gebruikte men vaak één vorm van kinderopvang, zoals of het kinderdagverblijf, een oppas of een gastouder.
- Nu is de combinatie van formele opvang met onbetaalde opvang door familie, vrienden en burens vooral populair

4

... zijn er enkele verschuivingen in de redenen om geen gebruik te maken van kinderopvang

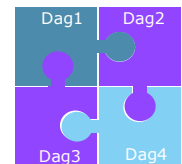
- De belangrijkste drie redenen zijn: (1) ouders vinden dat het beter is om zelf voor kind te zorgen, (2) ouders maken gebruik van peuterspeelzaal en (3) ouders hebben opvang geregeld binnen het gezin.
- De eerste reden is in belang afgenomen, de tweede in belang toegenomen, en de derde is gelijk gebleven.

2005:

2017:

4. Conclusies: nieuwe vragen

Dat steeds meer ouders vormen van opvang combineren, roept enkele nieuwe vragen op. Ten eerste zou het interessant zijn om te onderzoeken waarom Zeeuwse gezinnen met jonge kinderen steeds vaker formele opvang combineren met informele opvang. Een verklaring kan zijn dat opvang duurder is geworden. Ouders ontvangen voor de kinderopvang doorgaans wel een tegemoetkoming in de kosten van het Rijk. Een andere verklaring kan zijn dat opvang door familie, vrienden en burens meer flexibel is en daardoor beter te combineren is met betaalde werkzaamheden. Voorts is het mogelijk dat ouders het fijn vinden om hun kinderen een deel van de week op te vangen in een meer vertrouwde omgeving van bijvoorbeeld familie en bekenden. Nader onderzoek dient inzicht te geven in de houdbaarheid van deze verklaringen.

Verder laat eerder onderzoek in Nederland zien dat het wennen en hechten aan meerdere verzorgers kan leiden tot stress bij (jonge) kinderen ^[a,b]. In het licht van onze bevinding dat ouders steeds vaker gebruikmaken van een combinatie aan opvang, is het de vraag wat deze combinatie aan opvang (en verschillende verzorgers) doet met kinderen van 3 en 4 jaar oud. Als kinderen een dag naar het kinderdagverblijf worden gebracht, een dag worden opgevangen door de ene opa en oma, en een andere dag worden opgevangen door de andere grootouders, ervaren deze kinderen dan meer onrust en stress? En welke positieve dan wel negatieve gevolgen heeft het combineren van opvang voor het kind? Een discussie omtrent dit thema en aanvullend onderzoek op dit terrein strekken tot aanbeveling.

^[a] Derksen, J. (2017). *Narcisme wordt niet meer gedempt*. Geraadpleegd op www.socialevraagstukken.nl/narcisme-wordt-niet-meer-gedempt/

^[b] Albers, E.M. (2010). *The challenges of child care for very young infants* (Proefschrift). Radboud Universiteit Nijmegen, Nijmegen.